

Riemer Knoop was lector bij de Reinwardt Academie en is directeur van Gordion Cultureel Advies.

DE ENE DIVERSITEIT IS DE ANDERE NIET

‘Ik begrijp niet wat je bedoelt,’ antwoordde Henk van Os in 2015 op mijn vraag hoe het Rijksmuseum omging met lhbt-aspecten in de collectie. Ik bereidde een internationaal congres *Queering the Collections* voor en een belronde musea hoorde daarbij. Na een kwartiertje begreep Henk me wel...

Riemer Knoop

De default op het schouwtoneel van de maatschappelijke representatie is naast mannelijk en wit ook hetero.

► O, je bedoelt hoe we aandacht geven aan mannavriendschappen en homo-seksuele sensualiteiten? Nou, dat doen we natuurlijk niet, want dat kun je nooit met zekerheid zeggen. Vaak is het onderdeel van de tijd en de cultuur, hé. Zo gingen mannen toen nou eenmaal met elkaar om, flemerig en soms totaal *over the top*. En dan: ‘De grootste vijanden van het hierover hebben zijn mijn eigen homo-conservatoren, haha. Zelfs als het gedrukt zou staan ontkennen ze het nog.’

Verstrengelde jongelieden

Dat is nog steeds zo. Het *Rijksmuseum Bulletin* had vorige zomer een omslagartikel over een 17de-eeuwse Perzische miniatuur. De eerste bezitster, de Zwolse Gesina ter Borch, had de elegante, baardeloze wijnschenker die erop stond van Gouden-Eeuwse veren en krullen voorzien. Het artikel ging over de restauratie, maar liet het onderwerp links liggen. De aanminnige schenker, leek me, is een liefdessymbool, bekend uit talloze voorbeelden in beeld en poëzie. Misschien wel een Ganymedes? Werd hier de jongensliefde bezongen? Het schenken van wijn en het effect daarvan waren een metafoer voor onstuimigheid en overgave aan krachten groter dan jezelf. Dat kon de conservator, aldus bemaïld, aanvankelijk bevestigen noch ontkennen: ‘Je kunt het niet zeggen als het niet zwart op wit staat.’ Er kwam een interventie van hogerhand alsmede getuigenissen van Perziëkenners van elders en een uiterst kritisch vraaggesprek. De *smoking gun* was een andere Perzenprent in het Rijks, zelfde tijd en

sfeer, nu met twee volgens de beschrijving ‘verstrengelde jongelieden’. Ammehoela, dit was toch echt een vrijscène tussen twee jongens?! Dat beslechtte het pleit. De conservator meldde me enige weken later dat de werkgroep Terminologie van het museum besloten had om titel en tekst van de prent in Adlib definitief te veranderen in *Twee vrijende jongens*. Zie Rijksstudio, en ook de deelcollectie *Queering the Rijksmuseum*.

Heteronormatief

Wat is er aan de hand? Onze samenleving is best wel tolerant en divers, met ups-and-downs en soms op het permissieve af. Ieder het zijne (hare), jij bemoeit je met jouw zaken en ik met de mijne. Maar de cultuur is heteronormatief. De *default* op het schouwtoneel van de maatschappelijke representatie is naast mannelijk en wit ook hetero. Als je het er niet expliciet bijzegt of -zet, gaan we ervan uit dat mannen heteromannen zijn, en vrouwen heterovrouwen, en vooral met niks ertussen in. En dit zit in alle manieren van kennen, spreken en handelen van musea, met name ook in het heilige der heiligen, ‘de index van wat we hebben gekregen en moeten doorgeven’: de collectiebeschrijving. De

Collectie Nederland-website van de RCE, goed voor 5,5 miljoen voorwerpen, heeft 543 hits op ‘homoseksualiteit’. De helft daarvan zijn foto’s van activiste Jenny Wesley. ‘Lesbisch’ scoort 15 keer. Lhbt’ers - 5 procent van de bevolking - zijn onzichtbaar.

Geen luxe

Is dat erg? Mwah, ikzelf kan er wel zonder hoor, hoe fijn het ook is je af en toe in de high culture niet alleen te voelen. Maar (iets) meer dan de helft van de jongeren geeft tegenwoordig aan niet exclusief hetero te zijn of te doen. Wanneer we als publieke instellingen, met publiek geld opererend in het publieke domein, ons niet verhouden tot die langzame verandering in genderexpressie, verliezen we relevantie. Tsjja, luxeprobleem. Maar wie heeft het recht zich gezien te weten, ook op publieke platforms? Het SCP houdt statistieken bij. Suïcidaal gedrag komt onder lhbt-kids vijfen-eenhalf keer zo vaak voor als onder niet-lhbt’ers. En de trend is stijgend. Niks luxe. ◀

De ‘Verstrengelde jongelieden’ van deze begin-17de-eeuwse prent zijn in 2020 in het bijschrift veranderd in ‘Twee vrijende jongens’.

► **Meer info, tips en tricks** in het boekje *Queering the Collections* (gratis te downloaden via Museumpeil.eu).